

Veronika Katarína Barátová

KRISTŮV KŘÍŽ

Pohoršení, nebo pramen naděje?

Láska a kříž v mnoha podobách... Dvě skutečnosti, které nás provázejí životem a tak nějak patří k sobě. Když se díváme na Ježíšův život, vidíme lásku a kříž. Máme-li porozumět lásce, jíž nás Kristus miloval a miluje, je zapotřebí pochopit, proč za nás zemřel, a to právě jako zločinec na kříži.

Kristův kříž je pro mnohé pohoršením a následně příčinou odvrácení od Boha Ježíše Krista. Nemohou uvěřit v Boha, protože z něho mají strach: Proč Bůh (míněno Bůh Otec) nezabránil smrti svého Syna na kříži, je-li všemohoucí? Proč dokonce toto utrpení od Syna žádal, když ho v Getsemanech Syn prosí, aby nemusel pít tento kalich? Opravdu byl Syn Otcem takto ztrestán místo nás? Jak lze vůbec důvěřovat takovému Bohu? Jestliže takhle zachází se svým milovaným Synem, jak bude potom zacházet s námi?

Současná mentalita světa nám přitom nabízí různé bezbolestné cesty spásy – tedy cesty, jak dosáhnout plnosti života bez Ježíše Krista a bez jeho

kříže, bez nutnosti změny života podle jeho evangelia. A tak odmítáme Kristův kříž jako cestu spásy, ale odmítáme ho i ve svém vlastním životě. A přitom právě „na Kříži se věčná láska jakoby dotýká těch nejbolestnějších ran pozemské existence člověka“.¹

Jak tomu rozumět? Ponořme se proto do tajemství Kristova kříže, do tajemství pro nás tak nepochopitelné Boží lásky, která se světu jeví jako pohoršení. Ponoříme se tak i do tajemství našeho života. Říkáme „tajemství“, protože pouze rozumem ho nedokážeme obsáhnout. Můžeme ho však ve víře kontemplovat a tak pochopit a přijmout to nejpodstatnější...

V následujících sedmi úvahách se pokusíme do tohoto tajemství postupně pronikat. Věřím, že nám to pomůže nejen se dotknout základu naší víry a jejího úžasného bohatství, ale i prohloubit vztah s Bohem a ve světle tohoto vztahu hlouběji porozumět životu, lásce i bolesti, ale také naději, která nás vede k cíli jako hvězda.

Toto dílko si nenárokují být dalším teologickým traktátem. Je spíše pokusem o *lidovou teologii*,² k níž nás vybízí papež František: chce jen prostým a srozumitelným jazykem přiblížit hlubiny naší víry,

¹ Jan Pavel II.: encyklika *Dives in misericordia*, čl. 8.

² Papež František nás svým Motu proprio „*Ad theologiam promovendam*“ z 1. 11. 2023 vyzývá k „lidové teologii“, která je „milosrdně adresovaná otevřeným ranám lidstva a stvoření a přináší naději na konečné naplnění“.

kteří nejsou jen nějakým abstraktním poznáním, ale vstupují do našich životů a mají moc je proměňovat. Následující úvahy se však opírají o učení církve a o myšlení velkých církevních teologů, proto je text opatřen poznámkami a odkazy na prameny.

2. GETSEMANY

Utrpením našeho Pána v Getsemanech začalo vrcholné drama našeho vykoupení. Možná si však dostatečně neuvědomujeme, že Ježíš netrpí jako solitér, ale jeho utrpení se dotýká i ostatních osob Trojice, s nimiž je v nerozlučné jednotě. Proto je třeba začít úvahou o Boží bolesti, protože jinak těžko pochopíme aspoň něco málo z toho, co se událo v Getsemanech a na kříži.

Boží bolest

Myšlenku, že by Bůh mohl trpět, odmítala antic-
ká filozofie, která notně ovlivnila i tu křesťanskou; proto se křesťanským teologům dlouho jevila jako nepřijatelná. Církevní otcové prvních staletí se odvažovali mluvit o trpícím Bohu jen v osobě vtě-
leného Božího Syna, který jakožto člověk mohl trpět a také skutečně trpěl.¹²

¹² Viz M. Figura: *Boží utrpení v teologii církevních otců*, s. 62.

Bůh filozofů starého Řecka byl *apatický* neboli *bez pathosu* (vášně, cítění), indiferentní vůči jakýmkoli emocím, a tedy i vůči utrpení. Bůh, který by mohl trpět, byl nemyslitelný; vylučovala to představa Boží dokonalosti. V Bohu nemůže být jakýkoli nedostatek, a tedy ani utrpení, které by na něho doléhalo zvenčí, jako se to děje člověku. Proto apoštol Pavel v prvním listu Korintským konstatuje, že kázání zvěsti o Ukřižovaném je pro Řeky bláznovstvím a pro Židy kamenem úrazu.¹³ Trpící Bůh byl a je skandálem pro mnohé – tehdy i dnes.

Oproti tomu judaismu nebyla myšlenka Boží bolesti vůbec cizí. Starozákonní člověk nevnímal Boha jako *apatického*, bez emocí, a tím i vzdáleného lidskému utrpení. Naopak – už ve Starém zákoně vidíme Boha, který má srdce pro člověka, trpí s ním, raduje se s ním, prožívá s ním zármutek, trpí věrolomností Izraele. Pojem utrpení však naznačuje i *trpnost*, pasivitu, ale Bůh netrpí pasivně, tj. trpně jako člověk, jemuž se ubližuje, ale *aktivně*, a to právě proto, že miluje! Proto je spíše na místě výraz *bolest*, *bolest z lásky*. Máme-li mluvit o *pasivním* utrpení Boha (jak je tomu v případě Božího vtěleného Syna), pak jen tehdy, když tomu předchází aktivní rozhodnutí jeho svobodné vůle.¹⁴

¹³ Srov. 1K 1,23.

¹⁴ Viz M. Figura: *Boží utrpení v teologii církevních otců*, s. 62.

Láska a bolest

Pravá láska v nedokonalém světě poznamenaném hříchem je nutně spojená s bolestí. Krásně to vyjadřuje kardinál Raniero Cantalamessa: „Láska je nejzranitelnější věc na světě. Je zranitelná, protože milované osobě stále ponechává svobodu.“¹⁵ Zahřnuje i svobodu odmítnutí a možnost utrpět zranění ze strany milovaného.

Ano, člověk není schopen dokonalé lásky. Je totiž nestálý ze své přirozenosti, narušen hříchem a nedokonalostí; má v sobě sklon ke zlu, k nevěře, neumí dokonale milovat podle představ toho druhého... Jistě, můžeme takového člověka vyloučit ze svého života, ale to bychom asi museli postupně vyloučit všechny lidi a nakonec odsoudit i sebe.

Nabízí se i jiná cesta: Můžeme se učit milovat i za cenu, že se tím vystavujeme reálnému riziku zranitelnosti a bolesti, s vědomím, že čím bude naše láska větší, tím větší může být i bolest.

Nyní hledíme na Boha, o němž nám Boží zjevení říká, že nejen miluje, ale je Láska sama (srov. 1J 4,8). Bůh mohl ponechat člověka sobě samému, nebyl determinován nějakou *potřebou* milovat ho; vždyť to by znamenalo, že jeho lásce něco schází. Dokonce ani nemusel stvořit svět. Proudění lásky

¹⁵ R. Cantalamessa: *Ukřižovaný Kristus*, s. 42.

mezi třemi božskými osobami je láska absolutní, netřeba ji ničím doplňovat.

Avšak trojjediný Bůh miluje člověka ze svého věčného rozhodnutí, a to bezpodmínečně (srov. 1J 4,10). Proto nevěrnost člověka nemůže zrušit Boží věrnost (srov. Ř 3,3). Bůh svou lásku vůči člověku nikdy neodvolá, nikdy se jí nevzdá. Zároveň člověku dává svobodu jít proti němu a s bolestí vnímá, kam ho tato jeho svoboda vede, když jí zneužívá. Tuto Boží bolest lze dobře vyčíst ze slov proroka Ozeáše: „Mé srdce se proti mně vzepřelo, jsem pohnut hlubokou lítostí. Nedám průchod svému planoucímu hněvu, nezničím Efrajima, protože jsem Bůh, a ne člověk.“¹⁶

Boží svrchovanost a svoboda Boží bolesti

V Božím zjevení, jak nám ho zaznamenává Bible a jak jsme o něm uvažovali, není Boží bolest a soucit projevem nedokonalosti či slabosti, natož Boží bezmocnosti. Paradoxně je projevem jeho všemohoucnosti, poněvadž Bůh, který utrpení nepodléhá, se *ve své svrchovanosti svobodně rozhodl* pro člověka trpět, a dokonce projít si zmarem smrti – on, Nesmrtelný! Ačkoli byl Bůh v židovství vnímán jako soucitný a milosrdný, ponížení Božího Syna až

¹⁶ Oz 11,8b-9.

k smrti na kříži bylo už pro židovské chápání nepřijatelné, ba přímo skandální, jak už bylo zmíněno.

Velcí teologové jako Hans Urs von Balthasar či Walter Kasper však zacházejí ve své reflexi dramatu Boží bolesti ještě dál. Původ Boží bolesti vidí v Božím *compassio*¹⁷ – soucítění s člověkem, které je *od věků* Bohu vlastní. Vzpomeňme jen na Boží sebeodhacení v hořícím keři: Bůh vidí bídu svého lidu, zná jeho bolesti, a proto k němu sestupuje, aby jej vytrhl z moci Egypta. Zjevuje Mojžíšovi své jméno JSEM¹⁸ – tedy ten *stále stejný* sklánějící se Bůh.

Tohle Boží *compassio* – soucítění s člověkem – se vrcholně projevilo na kříži, vlastně právě ono je příčinou naší spásy! V tomto smyslu lze říct, že v Bohu jsou *věčné předpoklady kříže*,¹⁹ tj. dramatu, k němuž směřují celé dějiny hříšného lidstva. Origenes, velký křesťanský myslitel ve 3. století, to vyjádřil dosti tajuplnými slovy: „*Nejprve* Bůh trpěl, *potom* sestoupil. Jaké utrpení pro nás přijal? Utrpení lásky.“ A dodává: „Netrpí jen Syn, ale i Otec. To umožňuje Boží svoboda v lásce.“²⁰

¹⁷ Lat. *compassio* – soucit, hluboká empatie, ale i trpět spolu či cítit něčí bolest.

¹⁸ Viz Ex 3,7-14.

¹⁹ C. V. Pospíšil: *Otec a kříž Ježíše z Nazareta*, s. 52.

²⁰ M. Figura: *Boží utrpení v teologii církevních otců*, s. 58; J.-P. Batut: *Trpící Otec*, s. 81.

OBSAH

ÚVOD.....	5	5. TAJEMSTVÍ KŘÍŽE A EUCHARISTIE.....	63
1. PROČ ZA NÁS JEŽÍŠ (NE)ZEMŘEL?.....	9	Při poslední večeři Páně.....	64
Nesprávné a diskutabilní interpretace Kristova kříže	9	Smrt na kříži a Eucharistie.....	67
Kristus za nás zaplatil výkupné	10	6. POKŘTĚNÍ V JEŽÍŠI KRISTU	71
Kristova smrt jako odčinění Božích urážek	13	Pokřtěni v Kristovu smrt, abychom s ním mohli žít	73
Bůh ztrestal Ježíše místo nás.....	15	Křest v raném křesťanství	75
Kristus se obětoval Bohu Otci jako oběť smíření.....	17	V Synovi jsme synové a dcery	78
2. GETSEMANY	21	Křest znamená MY	81
Boží bolest.....	21	7. KŘESŤAN, ČLOVĚK NADĚJE	85
Vstupme do Getseman.....	26	Může křesťan doufat ve spásu všech lidí?	87
Proč skrze utrpení?	28	Milosrdenství versus spravedlnost.....	90
3. KŘÍŽ, ZJEVENÍ HLUBINY LÁSKY	35	Naděje až přes práh smrti	94
Kde to všechno začalo?.....	35	Láska k bližnímu až k „branám pekla“	96
Láska se sklání až k nicotě	39	Místo závěru	99
4. SMRTI, KDE JE TVOJE VÍTĚZSTVÍ?.....	47	PŘÍLOHA: HOMILIE SVATÉHO EPIFANA	103
Tajemství Bílé soboty.....	48	POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE.....	107
Každý člověk pozná Krista.....	53		
Všechno má své bytí v Kristu	59		